

Constantin NEAGU

Preot militar, doctorand, Universitatea Națională de Apărare „Carol I” București, domeniul Științe militare.

INTERFERENȚE ALE OMULUI POLITIC BUZOIAN, ALEXANDRU MARGHILOMAN, CU MEDIUL BISERICESC ORTODOX ȘI MILITAR, ÎN CONTEXTUL ACTULUI ISTORIC SFÂNT AL UNIRII BASARABIEI CU ROMÂNIA

Actul sfânt al revenirii la trupul țării a Basarabiei (27 martie/9 aprilie 1918) este legat intrinsec de personalitatea omului politic conservator, cu rădăcini buzoiene, Alexandru Marghiloman, care mărturisea, la un moment dat, cu sinceritate, că: „N-am pierdut o secundă din vedere Basarabia” [1, p. 98].

Ca un episod profetic al misiunii sale uni-oniste, în anul 1915, profesorul Alexis Nour i-a pus la dispoziție „o hartă admirabilă a Basarabiei” [1, p. 92], alcătuită de el, folosind exclusiv documente rusești [2]. În urma cercetărilor făcute, publicistul, eseistul și cartograful român de origine basarabeiană [3], stabilise că în teritoriul românesc dincolo de Prut trăiau 2 milioane de moldoveni, 85.000 ruși, 210.000 ucraineni și „felurite neamuri până la totalul de 3 milioane” [4, p. 92].

Deși această creație cartografică a fost aprobată de Societatea de Geografie, nici o instituție oficială de cultură din România nu i-a acordat sprijin în demersul nobil de editare a ei. Din acest motiv, așa cum mărturisea Marghiloman „eu, simplu particular, din fondurile mele, am editat harta; iar de atunci ea a fost pe mesele tuturor conferințelor, se găsește în toate

cancelariile și harta aceea este documentul cel mai temeinic pentru cei cari vreau să descurce problema naționalităților în Basarabia” [1, p. 92-93].

La vremea respectivă, politica guvernului condus de Ion I.C. Brătianu începuse să se orienteze progresiv spre direcția antantistă, la pachet cu alianța, *volens nolens*, cu Rusia. Ea era justificată, în special, de imperativul soluționării prioritare a situației românilor transilvăneni, care pătimeau sub jugul de fier austro-ungar. Deși a purtat alături de alți conaționali stigma-tul de „germanofil” [5], de fapt Marghiloman a avut curajul să susțină de la tribuna Senatului României că „dacă s-au descris suferințele Ardealului, de ce nu ne gândim și la suferințele Basarabiei? Noi Românii avem revendicări spre Apus, dar le avem și spre Răsărit” [1, p. 93].

În convorbirea avută la București cu ambasadorul rus de la Constantinopol, liderul conservator a reiterat ideea că: „... România are un ideal și peste Prut și peste Carpați. Atunci – continuă el – mi s-au zis vorbele amare: «Despre Basarabia nu mai e de vorbit; s-a pecetluit soarta ei». Cuvintele acestea au răsunat multă vreme în inima mea ca clopotul morților și poate

că amintirea acestor clopote mi-a dat mai târziu vioiciunea și agerimea cu care am îmbrățișat chestiunea Basarabiei” [1, p. 93].

Potrivit aprecierilor sale, procesul de deznăționalizare a românilor atinsese cote mult mai alarmante în Basarabia decât în Transilvania.

„Dacă erau de speriat aspirațiunile noastre, nu mă ascund: întâiu alergam spre Basarabia și mai pe urmă spre Ardeal. Pentru ce? În Ardeal, o limbă care nu se stinge, o cultură care, grație admirabilei preoțimi și învățătorilor de acolo, înflorea; [...]. Un popor ca acela, putea încă aștepta, dacă era o absolută necesitate, sfârșitul unei domnii imperiale, pe când Basarabia nu mai putea aștepta!

În Basarabia, de 100 de ani clasa conducătoare absolut rusificată. [...] Iar poporul de jos, singurul care mai păstrase intact talismanul limbii și al bisericii, era pe cale de a le uita și pe acestea pentru că, una câte una, i se smulgeau din biserici cărțile românești pentru a fi înlocuite cu cărți rusești. Lucrul, domnii mei, ajunsese până acolo încât atunci când s-a prezentat în Dumă o lege pentru naționalizarea școalelor, în cele 12 națiuni pomenite, Basarabia nu era cuprinsă! Da, era o credință absolută în cercurile de sus ale Rusiei că nu mai exista limbă, nu mai exista cultură, nu mai exista biserică moldovenească în Basarabia.

Și când, domnii mei, țara aceea era cu sufletul pe buze, credeți-mă, nu era impietate față de idealul nostru când gândiam că, înainte de toate, trebuie să luptăm pentru Basarabia! În caz de primejdie, care este copilul care cel dintâiu aleargă la poalele mamei sale ca să se apere? Este copilul cel slab, copilul cel crud și numai pe urmă vine baietandru, flăcăul. Copilul bolnav, Basarabia, trebuie întâiu ajutat pentru că flăcăul Bănățean, flăcăul Ardelean aveau puterea încă să aștepte.” [1, p. 93-94]

Devenit cel de-al 25-lea prim-ministru al României (martie-noiembrie 1918) [6], abandonată de principalul său aliat din zonă, Rusia, plasată odată cu revoluția din anul 1917 pe orbita bolșevismului, a trebuit să accepte pacea total dezavantajoasă cu Puterile Centrale de la București (24 aprilie/7 mai 1918) [7, p. 21].

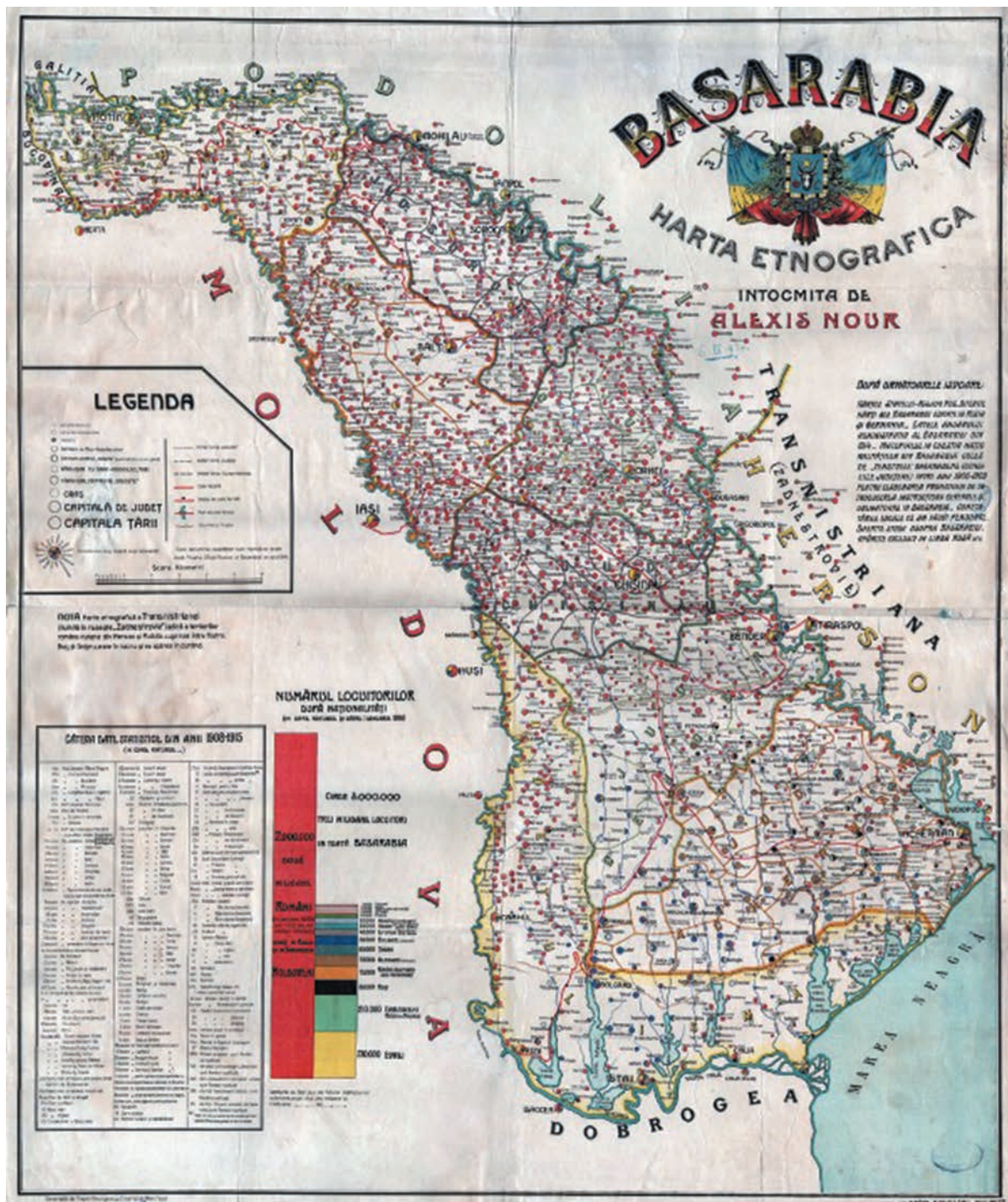
Dincolo de toate aceste asperități, „momentul cel mai luminos al guvernării sale l-a constituit unirea Basarabiei cu Regatul României” [8, p. 158], el asumându-și postura de „pionier care a netezit căile acestui act măreț” [1, p. 91].

Procesul de emancipare națională a românilor dintre Prut și Nistru, intensificat spre finele anului 1917, a fost serios perturbat de către trupele ruse retrase de pe front și de forțele militare bolșevice. După ce la 2/15 decembrie 1917, Sfatul Țării a proclamat Republica Democratică Moldovenească a solicitat autorităților române sprijin militar în vederea apărării ordinii, avutului și vieții cetățenilor basarabeni. Prezența și intervenția trupelor române, începând cu 10/23 ianuarie 1918, au făcut ca forțele anarhiste ruse să fie alungate peste Nistru, până la sfârșitul aceleiași luni. De asemenea, a fost facilitat un alt eveniment politic major petrecut la 24 ianuarie/6 februarie 1918, când Sfatul Țării a proclamat independența Republicii Democratice Moldovenești, într-o zi aleasă simbolic, ce amintea de Unirea Principatelor Romane, Moldova și Muntenia, la 1859 sub domnia lui Alexandru Ioan I Cuza [9, p. 346].

După ce grație armatei române s-a restabilit ordinea, la Bălți, la Soroca, la Orhei, Bender, Chișinău și în alte părți ale Basarabiei, s-au produs multiple acțiuni pentru unire [1, p. 98].

La 26 martie/8 aprilie 1918, premierul Marghiloman s-a deplasat la Chișinău, însoțit de generalul Constantin Hârjeu, ministrul de război, și de alți demnitari români. Delegația a fost întâmpinată de către autoritățile politice, militare și bisericești locale, așa după cum consemna, lapidar, politicianul buzoian: „Am sosit în dimineața de 26 la Chișinău. Pe peronul gării membrii directoratului în afară de d-l Inculeț care a venit la sfârșit. Arhiepiscopul (corect arhimandritul, n.n) Gurie ne-a ieșit înainte. Pe urmă, cu generalul Hârjeu, am trecut pe frontul întâiu al escadronului de cavalerie basarabeană pe care l-a prezentat generalul Brăescu, ministrul de războiu basarabean, pe urmă pe frontul batalionului de vânători român...” [1, p. 100-101]

În după-amiaza zilei de 27 martie/9 aprilie șeful guvernului român a rostit în Sfatul Țării

Harta etnografică a Basarabiei

un discurs „vibrător” în care a evidențiat necesitatea unirii, retrăgându-se apoi la Cercul Militar [10, p. 458-459]. El a acționat de această manieră pentru a respecta libertatea de decizie a forului legislativ basarabean și pentru a risipi orice suspiciune cu privire la implicarea armatei române în influențarea rezultatului final al

votului, așa după cum reiese și din pledoaria avocatului de altă dată: „La 3 ore mă duc la Sfatul Țării. Am precauțiunea să pătrund numai cu prietenii civili cari erau pe lângă mine. Nici o uniformă nu s-a văzut în Sfatul Țării, nici o uniformă împrejurul Sfatului Țării. Intru în sala de ședințe. [...] Iau cuvîntul ca să arăt ce beneficii

pentru Basarabia, ce mântuire pentru neamul întreg dacă unirea se va face...” [1, p. 101] Facem precizarea că acest amănunt important a fost ignorat ulterior de către mulți dintre istoricii sovietici și de către contestatarii „de serviciu” ai Unirii, până în zilele noastre.

Sfatul Țării a votat prin vot nominal deschis în favoarea Unirii Basarabiei cu România, care după 106 ani de ocupație țaristă, a revenit în granițele ei firești, fiind prima provincie românească care a fost alipită la Patria Mamă. Figura istorică a protagonistului buzoian se regăsește și în acțiunile festive desfășurate în cadrul acestui măreț eveniment, la care a participat în mod direct: „...plecăm de astădată în cortej pompos oficial către Sfatul Țării. Cu noi, toți generalii, ofițerii superiori, escorta de cavalerie basarabeană în cap, escorta lăncierilor români în spate. Ajungem la Sfatul Țării. Cel dintâiu pe care-l întâlnesc e Stere. Mă duc la dânsul să-l felicit. Atât a putut să spuie: «S-a votat» și mi-a căzut în brațe în clocote de plâns. Minute întregi n-a putut rosti un cuvânt... Nu vă mai spui, domnii mei, în ce stare eram eu: cu cleștele nu mi-ai fi putut smulge o vorbă. Gândiți-vă: eu, trădătorul, aveam norocul să iau de mână Basarabia, s-o duc la Patria-Mumă!...” [1, p. 102]

În ciuda asprei judecăți inchizitoriale, la care a fost supus de-a lungul timpului, incontestabilul patriotism al lui Alexandru Marghiolan transpare cu claritate și din conținutul discursului său, rostit în acele momente unice de înălțare sufletească a întregului neam românesc, din stânga și din dreapta Prutului, și oferit spre edificare posterității:

„În numele poporului românesc și al Regelui României, cu adâncă emoțiune și cu falnică mândrie, iau act de hotărârea quasi unanimă a Sfatului Țării. La rândul meu, declar, că de astăzi înainte, Basarabia este pentru vecie unită cu România. În aceste clipe mari să ne închinăm cu smerenie în fața geniului rasei noastre care după o despărțire de un veac și mai bine găsește singur calea firească să o ducă la mântuire, calea firească arătată de istorie. Să ne unim cu toții inimile și să strigăm, împreună și cu cei ce s-au abținut,

Trăească România una și nedespărțită!” [1, p. 103]

Reputatul autor al *Notelor politice 1897–1924*, având abilități și de jurnalist iscusit cu state vechi, ne oferă o serie de amănunte și despre starea de spirit a artizanilor acelor clipe mult așteptate, părți integrante ale proiectului multi-secular de Întregire Națională: „În sală, explozia unei emoțiuni nemaipomenite. Nu mai era bucurie, era delir: generalii noștri cădeau în brațele deputaților, soldații sărutau pe ofițeri; iar noi trăiam niște clipe de fericire nespūsă.

N-a mai fost cortej, domnii mei, n-a mai fost paradă, a fost o mulțime în delir, ca un potop, se ducea spre catedrală. Iar în vasta biserică din Chișinău, luminată ca într-o zi de Paști, episcopul (corect arhimandritul, n.n.) Gurie proclamă pe Regele Ferdinand și pe Regina Maria, Domni stăpânitori ai Basarabiei și oficiază un Te-Deum solemn” [1, p. 103].

Părintele Gheorghe C. Crețu (1880–1956), confesorul Regimentului 6 Vânători, unul dintre eroii în reverendă ai Primului Război Mondial, a făcut parte din soborul de preoți condus de arhimandritul Gurie Grosu, care a oficiat o slujbă de Te Deum. Momentul religios s-a desfășurat, la 27 martie 1918, în catedrala Nașterii Domnului din Chișinău, și a consfințit Actul Unirii Basarabiei cu România.

Într-un raport de activitate, trimis la 3 aprilie 1918, către Serviciul Religios al Marelui Cartier General, preotul de armată menționa că a fost organizatorul Te Deum-ului de la Chișinău din 27 martie 1918 și singurul preot din Regatul României prezent la oficierea acestui act liturgic:

„Astfel am avut fericirea de a fi singurul preot din Regat care am oficiat la acest mare act istoric, dictând pe românește ecteniile ce trebuiau zise cu această ocazie.

Mai mult, cu de la mine putere, am pus să se pomenească I.P.S. Mitropolit Pimen și apoi Arhiepiscopul locului. Preoții de aici susțineau să se pomenească Sinodul și Patriarhul Rusiei, dar, la obiecția mea că într-o zi așa de mare și de istorică trebuie să lepădam tot ce e străin, toți au

primit să se facă pomenirea așa, deși știau bine că, din punct de vedere canonic, trebuia numai episcopul locului.

Numele I.P.S. Mitropolit Pimen, pomenit alături de al iubitului nostru rege, a făcut o frumoasă impresie în public, lucru pe care și ziarele l-au relevat.” [11, p. 135-137]

Aceste momente de efervescență națională au continuat și la Iași, „capitala rezistenței până la capăt” [12] a neamului românesc, unde, în ziua de 30 martie/12 aprilie, delegația basarabeană condusă de Ion Inculeț, a prezentat regelui Ferdinand și guvernului român Hotărârea de unire a Basarabiei cu Țara-mamă.

În prezența înalților oaspeților basarabeni, a perechii regale a României, a prim-ministrului Alexandru Marghiloman, a generalului Constantin Prezan, șeful Marelui Cartier General, a unor miniștri, a membrilor Parlamentului și a altor oficialități la catedrala mitropolitană s-a slujit un Te Deum, oficiat de mitropolitul Pimen Georgescu, episcopul Gavriil, vicarul Arhiepiscopiei Basarabiei, arhimandritul Gurie și de alți clerici. După încheierea serviciului divin, la Palatul Mitropolitan a avut loc o recepție, urmată de o trecere în revistă a trupelor din garnizoana ieșeană [13].

Referindu-se la importanța actului major al Unirii pentru parcursul istoric al Învierii României, în peisajul infernului dantesc al Primului Război Mondial, „lordul valah” [14] sublinia că „Unirea Basarabiei a fost prima zare de lumină care străbătea cerul negru și mohorât care de 18 luni apăsa peste întreaga Românie. A fost picătura de rouă care a căzut pe buzele fripte de friguri ale României sângărânde. Și a fost mai presus de toate vestirea resurecțiunilor totdeauna posibile.” [1, p. 91]

Prima treaptă urcată de poporul nostru în ascensiunea sa spre realizarea idealului României Mari a fost, în viziunea proeminentului lider politic, rodul indubitabil al intervenției providenței divine: „A fost o pronie cerească mai înțeleaptă decât concepțiunea oamenilor, care a învățat așa evenimentele secolului că deodată s-a realizat visul celui mai visător patriot și de-

odată am avut în brațele noastre și Ardealul, și Banatul, și Bucovina, și Basarabia.” [1, p. 95]

Profund religios și apropiat de Biserica Ortodoxă Română, așa după cum îl caracterizează, istoricul Marius-Adrian Nicoară [15], pentru toate aceste considerente, evidențiate în cadrul modestului nostru demers științific, el a înălțat și „o rugăciune către Atotputernicul, care a fost așa de blând, așa de darnic, așa de ocrotitor cu România: să dea oamenilor mintea cea bună” [1, p. 105].

Note și referințe bibliografice:

1. *Din amintirile lui Alexandru Marghiloman*. Selecție și note de Ion Țurcanu. [online]. [Accesat: 6.4.2022]. Disponibil la adresa: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Din%20amintirile%20lui%20Alexandru%20Marghiloman.pdf.

2. *Din amintirile lui Alexandru Marghiloman*. Selecție și note de Ion Țurcanu, p. 92 [online]. [Accesat: 6.4.2022]. Disponibil la adresa: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Din%20amintirile%20lui%20Alexandru%20Marghiloman.pdf.

Potrivit unui articol de presă recent, această hartă etnografică a Basarabiei a fost realizată în anul 1916. Vezi Pintilie, Rădulescu, Luiza. *O hartă rară a Basarabiei, realizată în 1916, este expusă în premieră la Muzeul județean de istorie și arheologie Prahova*. În: „Prahova” (Ploiești), 27.03.2018, [online]. [Accesat: 6.4.2022]. Disponibil la adresa: <https://ziarulprahova.ro/2018/03/o-harta-rara-a-basarabiei-realizata-in-1916-este-expusa-in-premiera-la-muzeul-județean-de-istorie-si-arheologie-prahova/>.

3. Au fost utilizate surse demografice, militare, istorice și statistice rusești, incluse în documente ale Statului Major rus, hărți editate în Rusia și Germania, date din anuarul administrativ al Basarabiei. Vezi Pintilie, Rădulescu, Luiza. *O hartă rară a Basarabiei, realizată în 1916, este expusă în premieră la Muzeul județean de istorie și arheologie Prahova*. În: „Prahova” (Ploiești), 27.03.2018, [online]. [Accesat: 6.4.2022]. Disponibil la adresa: <https://ziarulprahova.ro/2018/03/o-harta-rara-a-basarabiei-realizata-in-1916-este-expusa-in-premiera-la-muzeul-județean-de-istorie-si-arheologie-prahova/>.

4. *Din amintirile lui Alexandru Marghiloman*. Selecție și note de Ion Țurcanu, p. 92, [online]. [Accesat: 6.4.2022]. Disponibil la adresa: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Din%20amintirile%20lui%20Alexandru%20Marghiloman.pdf.

Există și opinia că realizarea hărții Basarabiei s-a făcut cu susținerea financiară, în secret, a Băncii Na-

ționale a României și a boierului patriot basarabean Vasile Stroescu. Vezi Pintilie, Rădulescu, Luiza. *O hartă rară a Basarabiei, realizată în 1916, este expusă în premieră la Muzeul județean de istorie și arheologie Prahova*. În: „Prahova” (Ploiești), 27.03.2018. [online]. [Accesat: 6.4.2022]. Disponibil la adresa: <https://ziarulprahova.ro/2018/03/o-harta-rara-a-basarabiei-realizata-in-1916-este-expusa-in-premiera-la-muzeul-județean-de-istorie-si-arheologie-prahova/>.

5. Boia, Lucian. *Germanofili: elita intelectuală românească în anii Primului Război Mondial*. București: Humanitas, 2009.

6. *Wikipedia Enciclopedie Liberă*, [online]. [Accesat: 6.4.2022]. Disponibil la adresa: https://ro.wikipedia.org/wiki/Alexandru_Marghiloman.

7. Preda, Dumitru; Alexandrescu, Vasile; Prodan, Costică. În apărarea României Mari. Campania României din 1918–1919. București: Enciclopedică, 1994, p. 21.

8. Pentelescu, Aurel; Preda, Gavriil. *Mitropolitul Pimen Georgescu (1853–1934) și Marea Unire din anul 1918*. București: Militară, 2009, p. 158.

9. *Istoria României în date*. Coord. Giurescu, Dinu C. Ediția a II-a revizuită și adăugită. București: Enciclopedică, 2007, p. 346.

10. Marghiloman, Alexandru. *Note politice 1897–1924, Vol. III (1917–1918)*. Ediție anastatică îngrijită de Nicoară, Marius-Adrian, doctor în istorie; Vasilescu, Alfred, doctor în securitate națională; Davidescu, Ștefan, editor. Buzău: Alpha MDN, 2019, p. 458-459.

11. *Jurnal de front. Note zilnice din Primul Război Mondial ale preotului militar Gheorghe C. Crețu 1916–1918*. Ediție îngrijită, cuvânt înainte și postfață de pr. dr. Teleanu, Aurel, Bogdan. București: Cartea Vieții a Mitropoliei Munteniei și Dobrogei, 2018, p. 135-137.

12. Agrigoroaiei, Ion. *Orașul Iași – capitala rezistenței până la capăt (1916–1917)*. Iași: Junimea, 2016.

13. *Sărbătorirea Unirii Basarabiei la Iași. Primirea fraților basarabeni*. În: „Mișcarea” (Iași), 31.03. 1918.

14. Peneș, Nicolae. *Alexandru Marghiloman lordul valah*, Vol. 1-2. Buzău: Editgraph, 2011.

15. Nicoară, Marius-Adrian. *Raiduri în istorie [ep.1] – Alexandru Marghiloman*, [online]. [Accesat: 6.4.2022]. Disponibil pe Internet la adresa: <https://supersonicradio.ro/podcast/raiduri-in-istorie-e1-alexandru-marghiloman/>

Interferențe ale omului politic buzoian, Alexandru Marghiloman, cu mediul bisericesc ortodox și militar, în contextul actului istoric sfânt al Unirii Basarabiei cu România

Rezumat. Actul sfânt al revenirii la trupul țării a Basarabiei (27 Martie/9 Aprilie 1918) este legat intrinsec de personalitatea omului politic conservator, cu rădăcini buzoiene, Alexandru Marghiloman. Potrivit aprecierilor sale, procesul de deznaționalizare a românilor atinsese cote mult mai alarmante în Basarabia decât în Transilvania.

Momentul cel mai luminos al guvernării sale l-a constituit unirea Basarabiei cu Regatul României, în care a interferat atât cu mediul militar, cât și cu cel bisericesc ortodox.

Reputatul autor al Notelor politice 1897–1924 ne oferă prețioase informații despre momentele istorice memorabile și despre starea de spirit a artizanilor acelor clipe mult așteptate, părți integrante ale proiectului multi-secular de Întregire Națională.

Unirea Basarabiei cu Patria Mamă, după 106 ani de ocupație țaristă, a fost în accepțiunea „lordului valah” rodul providenței divine.

Cuvinte-cheie: Alexandru Marghiloman, omul politic buzoian, Unirea Basarabiei cu Patria Mamă, interferențe, mediul bisericesc ortodox, mediul militar.

Interference of the Buzău Politician, Alexandru Marghiloman, with the Orthodox Church and Military Environment, in the Context of the Holy Historical Act of the Union of Bessarabia with România

Abstract. The holy act of reuniting with Bessarabia (March 27 / April 9, 1918) is intrinsically linked to the personality of the conservative politician Alexandru Marghiloman. According to him, the process of denationalization of Romanians had reached much more alarming levels in Bessarabia than in Transylvania.

The brightest moment of his government was the union of Bessarabia with the Kingdom of Romania which interfered with both the military and the Orthodox church.

The renowned author of the Political Notes 1897–1924 provides us with valuable information about the memorable historical moments and about the mood of the artisans of those long-awaited moments, integral parts of the multisecular project of National Integration.

In the sense of the “Wallachian lord”, the union of Bessarabia with the Motherland, after 106 years of Tsarist occupation, was the fruit of divine providence.

Keywords: Alexandru Marghiloman, conservative politician, the union of Bessarabia with the Motherland, interfered, the military and the Orthodox church.